

سرشناسه	: محمد فرجیها - مرتضی شهبازی نیا
عنوان و نام پدیدآور	: چکیده مقالات همایش بین المللی عدالت ترمیمی و پیشگیری از جرم / محمد فرجیها - مرتضی شهبازی نیا و جمعی از نویسندگان
مشخصات نشر	: تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۶ ص.
فروست	: علوم اجتماعی؛ ۹۶۵
شابک	: ۹-۷۶۴-۵۱۱-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا مختصر
یادداشت	: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی http: /opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۳۴۱۵۲

۹۶۵

نشر میزان

چکیده مقالات همایش بین المللی

عدالت ترمیمی و پیشگیری از جرم

دکتر محمد فرجیها، دکتر مرتضی شهبازی نیا

و جمعی از نویسندگان

چاپ اول: بهار ۱۳۹۵

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

شمار: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹-۷۶۴-۵۱۱-۹۶۴-۹۷۸

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خیابان کاوسی فر، کوچه نکسا، پلاک ۳۲، تلفن: ۸۵۴۹۱۳۱
 فروشگاه مرکزی: خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه، خیابان فخر رازی، پلاک ۸۳، تلفن: ۶۶۴۶۷۷۰
 واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن: ۸۳۴۹۵۲۹۲۱
 پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

ظرفیت نهاد توبه و عفو برای توسعه عدالت ترمیمی: چشم‌اندازی اسلامی

رحیم نوبهار^۱

برای سازواری دیدگاه‌های اسلامی با عدالت ترمیمی اغلب به وجود نهاد دیه در آموزه‌های کیفری استناد می‌شود. این برداشت و استنتاج درست است؛ البته اگر این نهاد در بستر تحولات زمان و مکان به روز شود و خود به مانی برای جبران خسارت‌های واقعی تبدیل نشود. مانند این که دیه، مغایر با حکم به لزوم جبران خسارت‌های افزون بر دیه قلمداد نشود؛ جبران خسارت‌های معنوی هم به رسمیت شناخته شود، باب تغییرات عقلایی در آن گشوده شود و نهاد ضمان عاقله که امروزه موضوعیت خود را از دست داده با نهادهایی مانند بیمه جایگزین شود.

جدا از دیه، دو نهاد "عفو" و "توبه" هم برای توسعه دامنۀ عدالت ترمیمی ظرفیت بالایی دارند. نهاد عفو که هم در مجموع تعالیم دینی و هم در مقررات جزایی اسلام دامنۀ گسترده‌ای دارد در بسیاری از جرایم راه پیدا می‌کند. عفو لزوماً متوقف بر توبه نیست و با شرایطی از اسباب مستقل سقوط کیفر است. متوقف بودن عفو بر مصلحت این ظرفیت را دارد که همچون اهرمی برای تشویق بزه‌کاران به جبران خسارت‌های وارد بر بزه‌دیده به کار گرفته شود و از وجوه گوناگون به پیشگیری ثالث کمک کند. در واقع از آن جا که عفو اغلب به صلاحدید امام یا حاکم یا قاضی بستگی دارد، یکی از مصالح اساسی و اثرگذار در عفو می‌تواند تلاش بزه‌کار برای جبران خسارت وارد بر بزه‌دیده باشد. البته در مقررات کیفری سنتی اختیار عفو اغلب به امام مسلمانان یا حاکم به عنوان شخص داده شده است. امروزه در پرتو وجود دولت مدرن و نهادهای آن می‌توان فرایندهای کاربست آن را نهادینه کرد و با واگذاری آن به نهادها و افرادی که از نزدیک با پرونده کیفری درگیرند، از شخصی کردن آن پرهیز نمود.

توبه نیز ظرفیت بالایی برای توسعه اندیشه عدالت ترمیمی دارد. توبه از جرم حق‌اللّٰهی تنها با ندامت قلبی و طلب آمرزش از خداوند تحقق می‌یابد. اما توبه از جرمی که تعرض به حق‌الناس باشد تنها با تحصیل رضایت بزه‌دیده و یا زیان‌دیده از جرم تحقق می‌یابد. این به معنای آن است که در این گونه جرایم نباید به توبه به معنای ندامت قلبی بدون اقدام به جبران خسارت، بسنده کرد؛ بلکه می‌توان با تشویق بزه‌کار به توبه به معنای تلاش برای جبران خسارت‌های مادی و معنوی ناشی از جرم، به رویکرد عدالت ترمیمی دامن زد و آن را توسعه داد؛ امری که به سهم خود در پیشگیری ثالث اثرگذار است.

کلیدواژه‌ها: اسلام، عفو، توبه، عدالت ترمیمی، حق‌الناس، پیشگیری.